

С. О. Булатова
кандидат історичних наук
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
м. Київ

ДО ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕКИ СТАНІСЛАВА ЯНА ЯБЛОНОВСЬКОГО, КРАКІВСЬКОГО КАШТЕЛЯНА

Історико-книгознавча реконструкція бібліотечного зібрання польських магнатів Яблоновських, що зберігається у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, неможлива без дослідження бібліофільства окремих представників роду.

Суттєву роль в історії родового зібрання відіграв Яблоновський Станіслав Ян на Яблонові та Острозі герба “Прус III” – йому належить формування ядра бібліотеки Ляховецького замку. Для висвітлення формування світогляду, літературних і наукових уподобань цієї особистості зупинимося на фактах біографії, передусім стосовно освіти.

С.Я. Яблоновський народився 3 квітня 1634 р. у родовому маєтку Лучі у сім’ї Яна Станіслава, коронного мечника, та Анни Остророг. Після ряду трагічних подій – смерті батька у 1647 р. і спалення селянами Лучі у 1648 р. – Станіслав Ян був відправлений до Кракова для навчання в університеті¹. Однак М. Вагнер, дослідник військової діяльності С.Я. Яблоновського, справедливо вважає, що його краківські студії слід пов’язувати не з університетом, а з Новодворським колегіумом – середнім навчальним закладом гуманітарного профілю, де навчалися сини шляхти й магнатів (зокрема, родичі Станіслава Яна за матір’ю – Остророги)². Навчання у Новодворському колегіумі тривало чотири – шість років: від класу граматики – до класу діалектики. За програмою в класі граматики вивчалися основи латини, біблійної історії, далі, в класі поетики, – класичні автори (Вергілій, Гораций, Клаудіан та ін.), грецька мова, історія та математика; в класі риторики – промови Ціцерона, старожитна історія, основи географії та катехізис; у класі діалектики продовжувалося вивчення ораторського мистецтва, яке доповнювалося й практичними навичками виголошення

промов, історією, основами астрономії, логікою³. Однак, за даними М. Вагнера, освіта Станіслава Яна тривала до кінця 1648 – початку 1649 р. і обмежувалася двома–трьома півріччями, тому важко конкретно встановити, якого класу він досяг, очевидно, – класу граматики або поетики⁴.

Після початкового навчання в Кракові С.Я. Яблоновський, згідно зі звичаями виховання шляхетської молоді, був відправлений в подорож Європою у супроводі гувернера, кьондза Йоганна Янсонія, який був близький до родини Яблоновських ще за життя батька – Яна Станіслава⁵.

Маршрут закордонної подорожі Станіслава Яна був традиційним для польської аристократії: до Праги,⁶ де, вірогідно, його перебування обмежувалося осередком пражських єзуїтів, потім через Німеччину – до Парижа, де, очевидно, він навчався у рицарській академії, розташованій у передмісті Сен-Жермен, до якої Станіслав Ян через тридцять з лишнім років направив своїх синів⁷. У 1650 р. Станіслав Ян вивчав у Парижі військову, інженерну справу і фортифікацію, математику та астрономію, причому вчився досить успішно; П. Жонсак, його біограф у XVIII ст., у властивій йому панегіричній манері стверджував, що молодий шляхтич вражав своїми знаннями професорів математики та астрономії⁸.

На жаль, не збереглося щоденника подорожі Станіслава Яна або інструкції, яка, як правило, надавалася досвідченими батьками своїм дітям, такої, наприклад, як згодом сам Станіслав Ян, вже будучи великим коронним гетьманом, уклав для Станіслава Матеуша Ржевуського (1662–1728), хелмського старости – “Informacya J.Mci Panu Stanisławowi Rzewuskiemu Staroście Chełmskiemu iadącemu do cudzych krajów od J.W. Jmci Pana Jabłonowskiego H. W. K. 1682 A.”⁹. З метою з’ясування фактів подорожі власне Станіслава Яна зупинимось на згаданому документі детальніше. Інструкція, датована С.Я. Яблоновським 1 жовтня 1682 р. і написана у Львові, призначалася С. Ржевуському для закордонної подорожі, яку останній здійснив разом з синами Станіслава Яна – Яном Станіславом та Олександром Яном. Очевидно, С.Я. Яблоновський уклав подібну інструкцію також і для синів, проте, на жаль, вона не збереглася¹⁰. Характерно, що гетьман вказував конкретний маршрут – спочатку належало їхати до Праги, потім – до Парижа. В інструкції С.Я. Яблоновський визначає С. Ржевуському коло наук для навчання, очевидно, беручи до уваги власне ті дисципліни, які сам опановував у молоді роки. С.Я. Яблоновський, рекомен-

дуючи С. Ржевуському навчальний заклад, радив залишитися в Парижі, в рицарській академії, директором якої був на той час італієць Бернарді, де спочатку С. Ржевуському належало оволодіти французькою мовою та мистецтвом танцю, а потім вивчати арифметику, геометрію, архітектуру, космографію, географію, мистецтво укладання мап¹¹.

Маршрут подорожі молодого С.Я. Яблоновського у Європі також можна визначити завдяки рекомендованому Ржевуському детальному шляху, який, вірогідно, був добре відомим гетьману. Власні дорожні враження С.Я. Яблоновський радив Ржевуському записувати у щоденнику¹². Так, згідно з інструкцією, Ржевуському у період його перебування у Франції С.Я. Яблоновський пропонував протягом двох місяців також відвідати сусідні з Францією країни для оволодіння мистецтвом фортифікації: Англію, Голландію, Бельгію, Фландрію, а потім повернутися до Парижа. Освіту в Франції передбачалося завершити службою в королівських мушкетерах, де слід було вивчати артилерію та військово-морську справу¹³. На третій рік навчання він з Парижа вказував виїхати до Рима, потім до Лоретто, далі – до Флоренції, Венеції, звідти – до Відня, й на вітчизну – до Польщі. Ймовірно, що у молоді роки за таким самим маршрутом, із відвіданням згаданих міст й пролягав шлях С.Я. Яблоновського.

Водночас певне уявлення про пріоритети С.Я. Яблоновського у відборі дисциплін за часів закордонного навчання дають змогу скласти спогади Яна Станіслава, його старшого сина. Він відмічав, що в інструкції для навчання у Франції, яку С.Я. Яблоновський власноручно передав йому з братом Олександром Яном, батько заборонив їм навчатися танцям, фехтуванню, музиці та грі на музичних інструментах, чого брати притримувалися¹⁴. Маємо підстави вважати, що й сам Станіслав Ян у період навчання ігнорував ці заняття, що відповідало кодексу поведінки шляхтича-сармата середини XVII ст., для котрого в ту бурхливу епоху в історії Польщі актуальності здебільшого набували точні (математика, географія, астрономія) та військові науки (архітектура, фортифікація, артилерія, їзда на конях, морська справа). Безперечно, пріоритетними залишалися й класичні дисципліни: теологія, філософія, історія, класична література.

Нарешті, перебування у Франції надавало змогу оволодіти французькою мовою. Природно, що літературні уподобання С.Я. Яблоновського формувалися під впливом тогочасних творів французьких авторів XVII ст. Так, єдині власні бібліофільські враження С.Я. Яблоновського, зафіксовані у його документах, містяться в інструкції

С.Я. Ржевуському: Яблоновський радив після оволодіння французькою мовою прочитати “Oeuvres” французького письменника Франсуа де Ламот ле-Вайє (1588–1672), опубліковану у п'яти невеличких томах у Парижі у 1680 р. Точні вихідні дані свідчать, що С.Я. Яблоновський, ймовірно, мав видання цього автора безпосередньо у власній збірці¹⁵. За спостереженням С.Я. Яблоновського, твір ле-Вайє був своєрідним керівництвом, необхідним у придворному житті молодого аристократа¹⁶.

Читанню С.Я. Яблоновський надавав важливе значення: так, у переліку рекомендованих авторів, насамперед, як вказує С.Я. Яблоновський, – “наш” Мартін Крьомер (маючи на увазі, що той був фундатором вітчизняної польської історіографії), й, безперечно, праці класичних авторів – трагедії Сенеки, твори Лукіана, Вергілія, старожитних істориків Лівія, Светонія “Historiam Universalem”¹⁷.

Згідно з відомостями з епістолярію Томаша Перковича, на які звернув увагу М. Вагнер, С.Я. Яблоновський після Парижа навчався в Лувенському університеті (іспанські Нідерланди), що було надзвичайно популярним для польської молоді, вихованої в дусі католицизму¹⁸. Зауважимо, що напередодні перебування С.Я. Яблоновського в Лувенському університеті в ньому викладав Генріх Пугеанус, професор класичної філології (1574–1646). Очевидно, з перебуванням в Лувені пов'язано надходження до С.Я. Яблоновського видань творів учених Г. Пугеануса і М. Вернулаеуса (пом. у 1649 р.) Зазначимо, що саме в Лувені Станіслава Яна спіткало розчарування в гувернері Й. Янсоні, який покинув там свого вихованця без грошей. Цей біографічний епізод мав психологічні наслідки, які згодом сформувався у переконання про неспроможність “світського ксьондза” (на протилежність ксьондзам з кляшторів) виховувати дітей: за відомостями Т. Перковича у листі 5 жовтня 1695 р. із Підкаменя, С.Я. Яблоновський, згадуючи на схилі життя лувенський інцидент, зробив такий висновок: “якщо б я мав десять синів, жодного з них ніколи не доручив світському ксьондзові”¹⁹. Отже, за часів подорожі Західною Європою здійснювалося духовне, інтелектуальне та психологічне становлення молодого магната, що, в свою чергу, визначило його бібліофільські уподобання.

У 1651 р. С.Я. Яблоновський повернувся до Польщі, де в його біографії простежуються важливі етапи військової й суспільно-політичної діяльності. Будучи спочатку великим коронним обозним і стражником, з 1664 р. він – руський воевода, з 1676 р. – польний коронний гетьман, з 1682 р. – великий коронний гетьман, а з 1693 р. – краківський каштелян.

У цю бурхливу в історії Речі Посполитої епоху відбувається зростання військової кар'єри С.Я. Яблоновського. Після повернення до Польщі в 1651 р. С.Я. Яблоновський служив під командуванням Стефана Чарнецького, був близьким соратником короля Яна III Собеського, брав участь у шведській війні та військових кампаніях: у переможній битві з турецьким військом під Віднем у 1683 р., у походах до Угорщини і Молдови, а також у битвах проти козаків і росіян, татарсько-турецьких воєнних кампаніях, зокрема очолив битву з турками за здобуття Кам'янець-Подільської фортеці в 1699 р.

У 1658 р. він одружився з Маріанною (з Казановських), дочкою брацлавського воєводи, та мав трьох синів – Яна Станіслава, Олександра Яна і Станіслава Кароля (останній був великим коронним обозним і помер молодим, у 1703 р.) і трьох дочок. Помер С.Я. Яблоновський у 1702 р. у Львові, де похований в костьолі єзуїтів²⁰.

Бібліотека С.Я. Яблоновського: датування, місцезнаходження, вплив близького оточення на становлення духовних, наукових і бібліофільських інтересів гетьмана

У 1681 р. Станіслав Ян та Маріанна Яблоновські придбали маєток Ляхівці на річці Горинь у Кременецькому повіті Волинського воєводства²¹. У Ляхівцях, в оборонному дерев'яному замку на острові посеред озера, у 80-х роках XVII – на початку XVIII ст. розміщувалася бібліотека С.Я. Яблоновського²². Власник Ляховецької бібліотеки С.Я. Яблоновський успадкував літературні уподобання та наукові інтереси свого батька Я.С. Яблоновського, хоча сформував і власні – в галузі математики, малювання, архітектури, астрономії, військової справи, мистецтва²³.

На пріоритетне ставлення Станіслава Яна до бібліотеки як до осередку просвіти значний вплив здійснили єзуїти, які взагалі сприяли зростанню авторитету бібліотек у магнатському середовищі XVII ст. С. Заленський, дослідник єзуїтства XVII–XVIII ст., підкреслює традиційну фінансову підтримку С.Я. Яблоновським єзуїтського колегіуму у Львові як на будівництво, так і на видавничу діяльність²⁴. Там друкувалися праці Яблоновських, він і члени його родини були поховані також у костьолі єзуїтів. Яблоновський розвивав особисті контакти з письменниками, фінансував видання їхніх творів, що, в свою чергу, присвячувалися своєму меценатові. Серед них: єзуїт, теолог і місіонер Теофіл Рутка (1623–1700), пристрасний поборник церковної унії, ав-

тор полемічних творів, духівник і надворний капелан гетьмана Яблоновського у 1676–1700 рр., який мав на нього великий вплив. Т. Рутка неодноразово присвячував твори гетьману та членам його родини²⁵, зокрема “Defensio sanctae orthodoxae orientalis ecclesiae” (Познань, 1678). Інший історик та панегірист пізнього бароко, професор Краківського університету Станіслав Юзеф Бежановський (1628–1693)²⁶ на честь обрання Яблоновського краківським каштеляном присвятив йому від імені Краківського університету панегірик “Clava Martis Sarmatici bellis victoriis” (Краків, 1693) (нетиповий для свого жанру – тринадцяти-аркушевий – звичайно обсяг панегіриків не перевищував 4–5 арк.)²⁷; письменник-єзуїт, теоретик мови Ян Квяткевич (1629–1703) присвятив Яблоновському полемічний твір “Fascinus e Luthero, Zvinglio, Calvino alisque haeresiarchis” (Оліва, 1673)²⁸; єзуїт Криштоф Станіслав Грущинський, перекладач релігійного твору Якуба Мерло “Raj duszy chrześcijańskie” (Каліш, 1678), присвятив його Маріанні Казановській, дружині гетьмана; їй ж присвячений твір єзуїта Рудзького “Uspokojenie w Bogu ... Jabłonowskiej hetmanowej koronnej” (Львів, 1677). Кармеліт Адам Ангел Остророг (1652–1732), проповідник, перекладач з італійської на польську мову, автор теологічних творів, діяльність котрого пов’язана з кляшторами Познані, Кракова, Замостя, Львова²⁹, певний період перебував при дворі С.Я. Яблоновського – спочатку вихователем його синів і згодом – онука Юзефа Олександра. А. Остророг також присвятив Станіславу Яну твір “Gemma Carmeli pretiosa...” (Краків, 1674). З С.Я. Яблоновським його поєднували й бібліофільські уподобання: в хроніках чину босих кармелітів згадуються заслуги А. Остророга як бібліотекаря в поповненні кляшторної книгозбірні³⁰. Французький єзуїт-місіонер Філіп д’Авріль присвятив гетьманові “Voyage en divers Etats d’Europe et d’Asie” (Париж, 1692). Він підкреслював його вченість, інтерес до математики та історії, описав організацію ним астрономічних спостережень разом з ученими-єзуїтами підтримку зацікавлення науками його синів³¹. Французький єзуїт Леонард Фрізон (1628–1700), який описав військові походи С.Я. Яблоновського в “Magni Polemarchi expeditio bellica” (Бордо, 1685), присвятив цей твір синам Станіслава Яна – Яну Станіславу та Олександру Яну. Підкреслюємо, що взаємні контакти з авторами розвивалися на основі меценатства гетьмана, що свідчить про близькість ідей їхніх творів до С.Я. Яблоновського. Закономірно, що більшість авторів походили з єзуїтського середовища та пропагували у своїх творах цінності єзуїтської ідеології.

Духовні інтереси гетьмана були досить різнобічними. С.Я. Яблоновський цікавився актуальними для історії України XVII ст. питаннями полеміки навколо процесів церковної унії, яку він підтримував. За його дорученням єзуїт Томаш Перкович (1652–1720) – перекладач проповідницької літератури – займався новим повним перекладом трактату єзуїтського письменника Людвіка Маймбурга з французької на польську “*Historia schizmy greckiej*” (Замостя, 1698), про що містяться численні згадки у листах 90-х років XVII ст. Т. Перковича до Анни Замойської, коронної підскарбіні³². Зауважимо, що твори Л. Маймбурга щодо питання церковного “розколу” викликали жвавий інтерес у С.Я. Яблоновського – у його зібранні знаходилися три паризьких видання “*Histoire des Croissades pour la delivrance de la Terre Sainte*” (1685, 1672 та 1681 pp.) (Віцл. III, 156, 166).

С.Я. Яблоновський також захоплювався історією та археологією. Однак цей інтерес реалізовувався знов-таки завдяки контактам з єзуїтськими науковцями, під впливом їхньої ідеології на світогляд магнатів XVII ст. За дорученням С.Я. Яблоновського та від його імені єзуїт Криштоф Станіслав Грущинський, який перебував при дворі магната, на початку 70-х років XVII ст. підтримував листування з німецьким єзуїтом-енциклопедистом Атаназієм Кірхером, якого неодноразово інформував про археологічні знахідки під час фортифікаційних розкопок у Підкамені, маєтку С.Я. Яблоновського, надсилав паперові моделі та малюнки знахідок. У свою чергу, С.Я. Яблоновський цікавився авторитетною думкою А. Кірхера з цього приводу³³. Цей факт дозволяє розглядати його в контексті пошуків Кірхером мецената з середовища польських магнатів³⁴. Водночас вказує на стосунки С.Я. Яблоновського з А. Кірхером його інтерес до особи та розвідок науковця: А. Кірхер у них висвітлював такі різнобічні галузі, як археологія (особливу цінність становили його дослідження в ієрогліфіці), фізика, математика, політичний лад держави – все це охоплювало також і сферу інтелектуальних інтересів С.Я. Яблоновського. Очевидно, саме тим обумовлена значна кількість видань цього автора у бібліотеці: в каталозі зафіксовано 15 бібліографічних позицій³⁵. Таким чином, численні факти інтелектуальних контактів і науково-культурних ініціатив С.Я. Яблоновського дозволяють визначити широкий спектр його духовних інтересів.

На жаль, у першоджерелах не збереглося даних щодо існування бібліотеки за часів С.Я. Яблоновського. Цінним і єдиним архівним джерелом, де зустрічаються відомості про бібліотеку С.Я. Яблоновського,

є лист К.С. Грущинського від 21 січня 1672 р. з Підкаменя до А. Кірхера у Римі³⁶. Проте аналіз тексту листа переконливо доводить, що особиста бібліотека Станіслава Яна існувала на початку 70-х років XVII ст., тобто ще до фундації бібліотеки в Ляховецькому замку.

У листі К.С. Грущинський згадує про користування бібліотекою, зокрема виданням дослідження А. Кірхера, присвяченого географії, природничій історії та культурі Китаю, що спиралося на відкриття єзуїтів у XVII ст. Особливу увагу К.С. Грущинський звернув на гравюри китайських пам'яток. Ймовірно, у листі мається на увазі прижиттєве видання фундаментальної праці Кірхера “*China monumentis, que sacris qua profanis ... illustrata*” (Амстердам, 1667), опубліковане видавництвом Янссон-Вассберг та Єлізеум Вейєрстрат, або йдеться про французький переклад цього твору, видрукований також в Амстердамі у 1670 р. (Донині у збірці збереглися ці фоліанти 1667 р. з численними мідьоритами у двох примірниках, з яких один (Coll. Jabl. 496) має на форзаці акуратні помітки (можливо, К.С. Грущинського) із зазначенням сторінок, ілюстрованих гравюрами). Зауважимо, що інтерес до видання Кірхера був актуальним для читацької аудиторії Європи XVII ст. у руслі наукових відкриттів єзуїтських місіонерів у країнах Сходу. Водночас підкреслимо, що до власної бібліотеки С.Я. Яблоновський надавав доступ також й іншим особам – інтелектуалам, здебільшого, єзуїтам, наближеним до магнатського двору, зокрема, К.С. Грущинському.

Нарешті, з важливим висновком щодо функціонування бібліотеки Станіслава Яна до середини 80-х років XVII ст. (до заснування Ляховецького зібрання) пов'язане питання про місцезнаходження цього зібрання. В якій з резиденцій була розташована бібліотека, матеріалами котрої на початку 70-х років XVII ст. користувався Грущинський, – можливо, у Підкамені (звідкіля він інформував Кірхера) або у Львівській резиденції, – за браком архівних даних це невстановлено. Ймовірно, С.Я. Яблоновський задовго до заснування Ляховецької бібліотеки або вже після її заснування – тобто паралельно з нею, – також мав збірку книжок у Львові. Оскільки у Львівському палаці розташовувалася головна резиденція гетьмана, де він проводив значну частину часу, – можливо, йому була необхідна підручна література й для військово-політичної діяльності, й для занять наукою (астрономією, математикою). У цьому зв'язку логічним є припущення щодо існування у Львові частини зібрання (це могли бути й книжки, перевезені з Ляхівців)³⁷, котрою він міг користуватися у періоди перебування в місті.

**Склад і обсяг Ляховецького зібрання С.Я. Яблоновського
(за каталогом Ф.С. Віцлебена)**

Склад зібрання С.Я. Яблоновського дає змогу змодельювати каталог, укладений у XVIII ст. Фридеріком Сигізмундом Віцлебенем, де зафіксовані позиції книжок (видань і рукописів) бібліотеки з Ляхівців, які позначені літерою "L". Щоправда, такий розподіл дещо умовний, оскільки зібрання Ляховецького замку, заснованого С.Я. Яблоновським, включало також частину, успадковану від його батька, та книжки, придбані представниками двох наступних поколінь. Водночас слід враховувати те, що певні бібліографічні позиції каталогу, позначені літерою "P" (тобто з Підгорецького зібрання, яке було засноване у XVIII ст. Ю.О. Яблоновським, онуком гетьмана), пов'язані за походженням з постаттю саме С.Я. Яблоновського. Цей факт ілюструє процес подальшого змішування зібрання, сформованого кількома поколіннями і розташованого у різних маєтках. Подібні позиції також враховувалися як приналежні до збірки С.Я. Яблоновського. Отже, за каталогом, де зафіксовані позиції видань до 1702 р. – року смерті С.Я. Яблоновського, його збірка сягала 346 бібліографічних позицій.

Щодо хронології видань, то очевидно, що бібліотека не була багата на видання епохи зародження книгодрукування – інкунабули. Значну частину складають стародруки XVI ст. – 72 позиції (серед них – чимало палеотипів). Основний же масив – це стародруки XVII ст. – 276 позицій, більшість – французькі видання. В мовному відношенні переважають твори латиною та французькою мовою. На підставі даних каталогу Ф.С. Віцлебена спробуємо визначити склад зібрання.

У збірці Станіслава Яна знаходилися латиномовні видання класиків: Вергілія "Opera" (1665) (Віцл. I, 320)³⁸, "Novus Apparatus poeticus ex Virgile poematibus" (1657) (I, 320), Плутарха "Vitae illustr. virorum" (1652) (I, 365), видання комедій Теренція "Comoediae" (1649) (I, 318). Проте поряд із класичними творами латиною Станіслав Ян мав сучасні йому французькі переклади. Серед них – видання форматом у 12-ку перекладених Цезарем-Августиним Коста французькою мовою комедій Теренція "Comedies" (1652) (II, 226), французький переклад Овідія "In Ibin" (Лейпциг, 1651) (I, 226) тощо. Не втрачав актуальності й щойно виданий французький переклад байок Езопа "Les Fables d'Esop" (1649) (III, 280), який належав Жану Бодуену, французькому письменнику та перекладачу античних авторів.

У Ляхівцях знаходилися французьке видання філософських

творів ле-Вайє “Les Oeuvres petis ecrites en forme de Traités a diverses personnes,” (1648) (II, 149), філософські праці Арістотеля у тогочасній інтерпретації Хризостома Явеллія “*Questiones in metaphisica Aristotelis*” (Ганновер, 165) (IV, 31), французький друк “*Artes Liberales et mentem veterum explicatae*” (Ліон, 1658) (IV, 129) – енциклопедії про сім вільних мистецтв авторства Мартіана Капелли, латинського письменника, філософа V ст., видання філософського трактату англійського матеріаліста Томаса Гоббса “*Elementa philosophia cive*” (Амстердам, 1647) (IV, 106) та видання “*Leviathan*” (Амстердам, 1667) (IV, 94).

Географію та історичні описи пам'яток різних держав репрезентують ілюстроване мідьоритами видання Сен-Марі де Ансельмі “*Le Palais de l' Honneur*”, присвячене пам'яткам Франції (Париж, 1658) (I, 281), Італії – “*Doze fructos de la mui antiqua*” (1670) (I, 278), Греції авторства Жана Лауренберга “*Description exacte et Curieux de l'ancienne et nouvelle Grece*” (1666) (I, 271). Зберігалися в бібліотеці і картографічні видання – оздоблені мідьоритами атласи XVI–XVII ст. та наукові твори з космографії, історико-статистичні та історико-географічні описи країн Європи, Сходу та Африки – “*Histoire de Persie*”, Олфферта Даппера “*Description de l'Afrique*” (Амстердам, 1676) (I, 251), Георга Брауна “*Civitates orbis terrarum*” (Кельн, 1577) (I, 273), виданий Яном Янссоном “*Typus generalis Ucraniae sive Palatinatum Podoliae, Kiioviensis et Braczlaviensis terras*” (Амстердам, 1658) (I, 273).

Колекціонуванню старожитностей присвячений невеличкий, у 12-ку, друк Бенедикта Бальдуїні “*De Calceo antiquo et Julius Nigronus Clod Salmasii et Alb. Rubenii*” (Амстердам, 1667) (III, 11) та друк праці Іоанна Меурсія, відомого історика та філолога, з описанням пам'яток давньої Греції “*Creta, Rhodos, Surgus...*” (Амстердам, 1675) (I, 91). Історичному минулому Німеччини присвячена праця Еліаса Шеде “*De diis Germanis*” (Амстердам, 1648) (III, 77).

Частина стародруків висвітлювала історію країн Європи, зокрема, Угорщини авторства Іоанна Наданія “*Florus Hungaricus*” (Амстердам, 1663) (III, 109), Флоренції – Ніколо Макіавеллі “*Historia Florentina*” (Гаага, 1658) (I, 119), Бельгії – праця Гуго Гроція “*Annales et historiae de rebus Belgicis*” (Амстердам, 1658) (III, 151). Історико-політичному ладу Франції присвячений твір Франциска Хотомана “*Franco-Gallia*” (Франкфурт, 1665) (III, 132). З історичною тематикою також пов'язані видання дослідження Адольфа Брашелія “*Historiarum nostri temporis*” (1655) (II, 163), ілюстроване мідьоритами видання праці Габрієля Буцеліні “*Historia Universalis*” (Ульм, 1654) (III, 21), рідкісне ліонське

видання двотомника праці П'єра Лувє "Histoire des plus illustres Favoris anciens" (Ліон, 1667) (III, 21). Політичні питання висвітлюють праці Йоганна Хокієра де Сурле "Thesaurus Politicorum Aphorismorum" (Майнц, 1649) та Георга Шонборна "Libri Politicorum" (1650) (IV, 138).

У зібранні були представлені й історичні трактати старожитних авторів – видання праць Полібія "Historia" (Амстердам, 1670) (III, 279), Тіта Лівія "Historiarum Libri" (Амстердам, 1665) (III, 223), історію Давнього Риму репрезентувала праця Флора, давньоримського історика, – компендіум праць Тіта Лівія "Regum Romanorum libri IV" (Ганновер, 1665) (IV, 68)

Оскільки С.Я. Яблоновський студіював архітектуру та мистецтво військової фортифікації, в Ляховецькій збірці містилося видання "Cours de l'Architecture" (Париж, 1665) (II, 170) – трактат Франсуа Блонделя, французького архітектора першої половини XVII ст, який розробляв плани міст і фортифікаційних споруд. Перебуваючи у Франції, С.Я. Яблоновський навіть міг ознайомитися зі зразками будівництва цього інженера-фортифікатора. Крім друків, у збірці також зберігалися й рукописи, на жаль, описані досить приблизно: так, згідно з каталогом, у бібліотеці знаходився "манускрипт Фортифікації" (II, 174). У Ляхівцях зберігалися французькі фортифікаційні атласи "Atlas des vues des fortifications", "Atlas des diverses Places, Vuies, plans..." (II, 172). З галузі архітектури згадаємо німецьке видання праці Бернардіні Бальді "De verborum Vitruvianorum significatione..." (Аусбург, s.a.) (II, 183).

Військовій тематиці присвячені дослідження німецького інженера-фортифікатора Георга Рімплера "Von Festung Artillerie und der Infanterie mit drey Treffen in Bataille gestellet" (Нюрнберг, 1674) (IV, 175), спогади французького маршала Франсуа де Бассомп'єра "Memoires" (1666) (III, 136), видання "La Campagne Royale ou le Triomphe des Armees de S.A. Majeste 1667 et 1668" (III, 139). Військове мистецтво давніх римлян репрезентовано працею нідерландського ерудита, класичного філолога Клавдія Салмазія "De re militarii Romanorum" (Лейден, 1657) (IV, 51).

Оскільки С.Я. Яблоновський протягом усього життя захоплювався математикою, в збірці відклалися математичні видання: "Tabulae Sinusum tangentium et secantium" (1660) (IV, 147), паризький друк геометрії Жака Озанама "La Geometrie pratique" (Париж, 1674) (IV, 147), видання твору французького вченого Клода Мидорга "Le Recreations Mathematiques" (1669) (IV, 147), фоліант Йоганна Циерманна "Disciplinae Mathematicae" (1640) (II, 170), "Machina" (Краків, 1663) Станіслава Сольського (II, 181).

Варто відмітити у каталозі першу французьку універсальну бібліографію Філіппа Ляббе “*Novae bibliothecae specimen*” (Париж, 1657) (I, 286) Серед паризьких друків С.Я. Яблоновського зберігалось прижиттєве видання творця французької трагедії П'єра Корнеля “*Le Theatre*” (Париж, 1664) (III, 236), а також його “*Tragedie*” (Брюссель, 1657) (III, 242). Знайшлося місце й творам іншого видатного французького драматурга – виданню Жана-Батіста Мольєра “*Les oeuvres*” (Амстердам, 1675) (III, 249). З белетристики було представлено видання славнозвісного в ту епоху історичного роману, що належав перу французької письменниці Мадлен де Скюдєрі “*Clelie*” (Париж, 1666) (I, 186).

У Ляховецькому зібранні міститься багато видань з “полоніки”. Історія Польщі була репрезентована творами Йоахіма Пасторія “*Florus Polonicus ... seu Polonicae historiae epitome*” (Гданськ, Франкфурт, 1679) (III, 104), Павла Пясецького “*Chronica gestorum in Europa singularium*” (Краків, 1648) (I, 21), єзуїтського письменника Войцеха Кояловича “*Historia Lithuaniae*” (Гданськ, 1650) (I, 2045) історію козацьких війн викладено в праці Й. Пасторія “*Bellum Scythico Cosacium*” (Гданськ, 1652) (I, 181).

У Ляхівцях зберігався фоліант Августа Кордецького “*Nova Gigantomachia*” (Краків, 1655) (II, 167), твір історика Станіслава Кобержицького, що був переробкою твору А. Кордецького “*Obsidio Clarmontanis Czesochoviensis*” (Гданськ, 1659) (I, 181), також знаходилася його книжка, присвячена королю Владиславу IV, “*Historia Vladislai Poloniae et Sveciae principis*” (Гданськ, 1654) (I, 180), праця Анджея Ліпського стосовно права “*Practicae observationes ex jure civilis et saxonico collectae*” (Гданськ, 1648) (I, 192).

Історію польського костюлу представляють видання, що вивіляють минуле Тинецького кляштору, авторства бернардина Станіслава Шигельського “*Tinesia seu historia monasterii Tinencensis*” (Краків, 1668) (I, 194). Теологічним питанням присвячені тогочасні видання творів польських авторів – краківське видання праці Станіслава Ожехівського “*Idea Apocaliptica*” (Краків, 1660) (IV, 16), Антонія Шульца “*Orbis quod...*” (1679) (II, 152), Іоанна Червецького “*Theologia speculativa*” (1662) (II, 43), Георга Іванека “*Lilium Paradisi...*” (1678) (II, 80), підручник аскетичної і містичної теології Хризостома Добросельського “*Summarium asceticae et mysticae theologiae*” (Краків, 1655) (IV, 20). У збірці знаходилися видання творів польських письменників Домініка та Франтішка Кохановських “*Novis modus asserendae immaculatae Conceptionis*” (1659) (II, 54), єзуїта Каспара Дружицького “*Fasciculus exercitorum et considerationum...*” (1662) (II, 52).

У бібліотечному зібранні Яблоновських містилися праці, присвячені польським видатним діячам, у тому числі й власне Яблоновським, зокрема видання твору львівського каштеляна Анджея Максиміліана Фредро “*Scriptores seu Togae et Belli nationum fragmenta*” (1660) (III, 180). Певна кількість творів була присвячена С.Я. Яблоновському та, ймовірно, дарувалася авторами до бібліотеки. Відповідно можна констатувати взаємозв'язок інтелектуального оточення С.Я. Яблоновського та складу його зібрання: Ляховецька бібліотека комплектувалася виданнями праць осіб, близьких Яблоновському, – Т. Рутки, Я. Квяткевича, Л. Фрізона та ін.³⁹ У збірці знаходилася низка творів, присвячених видатним діячам, військовим соратникам С.Я. Яблоновського, зокрема панегірики, що вславляють заслуги короля Яна III Собеського, сподвижником котрого він був – “*Laurus prodroma ad Coronam, seu Carmen triumphale Victori Orientis Serenissimi Joanni III Poloniarum Regi a Polona Societ. Jesu, inter Prima Regni auspicia dedicatum*” (S. 1.; 1674) (I, 164), а також Вінцентія Устжицького “*Sobesciados sive de Laudibus Joh. M. Polonus Regiae*” (1676) (III, 101), Якуба Казимира Рубінковського, автора історичних панегіриків, у майбутньому – секретаря короля Августа II “*Janina zwycięskich Tryumfów Jana III*” (I, 205). Крім того, зберігалися видання віршованих творів актуальної за часів польсько-турецької кампанії патріотичної тематики, присвячених перемогам польської зброї над турками під Хотиним “*Classicum nieśmiertelney sławy J. W. Wodźów Korony i Wielkiego Xięztwa Litewskiego i wszystkiego onego Rycerstwa obóygá narodów otrąbionej po szczęśliwey i nieslychaney wiktoryi pod Chocimem dnia XI Listopada 1673 stylo panegyryco a Oyczystym Rytmem opisana dnia 20 Martii w Krakowie 1674*” (I, 205) та під Віднем “*Dzieło Boskie albo pieśni Wiednia wybawionego i inszych Transakcyi woyny tureckiej w Roku szczęśliwe rozpoczętey*” (Краків, 1684) (I, 205).

Однак, крім творів актуальної військово-патріотичної тематики, С.Я. Яблоновський цікавився інформацією з поточної періодики, яка охоплювала різні галузі суспільно-політичного і культурного життя, воєнних питань, що доводить, зокрема, його епістолярій з литовським підканцлером Станіславом Адамом Щукою, де йдеться про його очікування у Львові у 90-х роках XVII ст. французьких газет або щойно виданих авізів⁴⁰.

Книжки власної бібліотеки Станіслав Ян позначав гравійованим на міді екслібрисом із зображенням герба “Прус III” зі сплетеними під картушем гетьманськими булавами. Екслібрис (на жаль, його зразки не збереглися) був виконаний на високому графічному рівні напри-

кінці XVII ст. невідомим майстром⁴¹. Сам гетьман мав художні здібності і був непоганим гравером: у 1806 р. його праонука Теофіла Сапега подарувала Кременецькій гімназії гравюри з батальними сценами, деякі з них належали його різцю⁴².

Провенієнції на книжках С.Я. Яблоновського як джерело дослідження шляхів комплектування Ляховецького зібрання

Важливу частину книжкової спадщини репрезентують збережені видання з бібліотеки С.Я. Яблоновського. Всього атрибутовано 8 томів: 6 – в колекції Яблоновських з відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ, 1 – з колекції “Regia” (там само), 1 – з відділу стародруків Бібліотеки Варшавського університету. Крім згаданих, ймовірно, існувала значно більша кількість томів С.Я. Яблоновського, серед них непідписані ним “чисті” примірники, які проблематично ідентифікувати з його особою. До складу бібліотеки С.Я. Яблоновського належали також стародруки, які походили із зібрань осіб з близького оточення, на що вказують їхні провенієнції. Збережені примірники поряд з іншими джерелами (каталог ФС. Віцлебена, архівні матеріали) сприяють ретроспективному аналізу шляхів формування збірки.

Очевидно, частина книжок була успадкована Станіславом Яном від батька, що підтверджує раритет з космографії Г. Брауна “*Civitates orbis terrarum*” (Кельн, 1577)⁴³. Однак основа колекції сформувалася С.Я. Яблоновським за часів самостійного бібліофільства: він розширив, ймовірно, невелику збірку батька. Поповнення бібліотеки започатковано в його молоді роки, під час навчання, а також у період перебування за кордоном: відповідно комплектування літератури здійснювалося за проблемами, які цікавили на той час С.Я. Яблоновського.

Вірогідно, до записів раннього періоду біографії С.Я. Яблоновського належить його автограф “S.Jabłonowski” під гравійованим титулом гданського видання 1642 р. “*Dasypodius catholicus, hoc est Dictionarium Latino-Germanico-Polonicum*”, укладеного П. Дасіподієм (Coll. Jabl. 441).

Про традиційні зв'язки Станіслава Яна з представниками наукової думки Кракова, де у 1648 р. він одержав освіту, свідчить запис Яблоновського на виданні з польської історіографії Мартіна Крьомера “*Polonia sive de origine et rebus gestis Polonorum*” (Кельн, 1589)⁴⁴. До С.Я. Яблоновського книжка належала Мацею Кучанковичу, професору філософії Краківської Академії, автору низки творів, згодом – львів-

ському нотарію, синдикю та генеральному секретарю у Львові, що доводить його власницький запис. На відміну від інших недатованих записів С.Я. Яблоновського, в даному випадку вказана дата “1668”, тобто період, коли він був генералом і воєводою Руських земель: “Ex libris Illu[ustrissi]mi Stanislai in Jabłonow Jabłonowski Palatine et Generalis terrarius Russiae Exercituum Regni Supremi Duces etc.etc.etc. 1668”. Інші виявлені автографи С.Я. Яблоновського є лаконічними за формою та обмежені лише прізвищем, форма ж даного традиційна – “ex libris...”. Цей запис свідчить про існування збірки С.Я. Яблоновського у 60-ті роки XVII ст. – ще до фундації книгозбірні в Ляховецькому замку в 80-ті роки XVII ст. До цього ж періоду діяльності – 1664–1676 рр. – належить автограф “Jabłonowski W[ojewoda] Z[iem] R[uskich]” на титульному аркуші видання І. де Ла Пейпера “Prae-adamitae sive exercitatio. Systema Theologicum” (S. l., 1655) (Coll. Jabl. 1677), що також свідчить про бібліофілість Яблоновського в доляхо-вецький період.

Другий різновид власницького запису С.Я. Яблоновського на плантенівському виданні Таціта 1600 р. (Reg V 1770 с.) також утворений прізвищем з ініціалами імені та звання: “S[tanislau]s Jabłonowski W[ojewoda] Z[iem] R[uskich] H[etman] W[ielki] K[oronny]”. Автограф може бути датованим після 1682 р. – дати надання йому звання великого коронного гетьмана. Книжка також містить власноручний малюнок С.Я. Яблоновського – стилізоване зображення родового герба “Прус III”, з монограмою “S[tanislaw] J[abłonowski]”. До Яблоновського видання Таціта належало Симону Ігнатію Гутовському, галицькому шляхтичу, про що зберігся його власницький запис, до С. Гутовського – кармеліту Андрію Калишковському, а до нього – невідомому власнику. Один із записів С.Я. Яблоновського цього ж періоду вміщений на маргінесі тексту збірки Овідія “Tristium libri V. Fastorum libri VI. De Ponto libri IV” (Краків, 1689)(Coll. Jabl. 1492) – “Jabłonowsky” з численними позначками в тексті. Таким чином, студії класичної літератури мали і практичний характер – у збірнику Овідія містяться нотатки С.Я. Яблоновського з теорії віршотворення, що свідчить про його захоплення поетикою.

Власні книжки С.Я. Яблоновський позначав також монограмою (з комбінації ініціалів – S[tanislaw] J[abłonowski]), цей власницький знак зберігся на трьох томах французьких та італійських видань 80–90-х років XVII ст. (Coll. Jabl. 917, 1218, 1586).

Встановлено, що збірка С.Я. Яблоновського в основному містила

тогочасні видання західноєвропейських друкарень XVII ст., серед яких – чимало французьких друків. Очевидно, С.Я. Яблоновський купував рідкісні старожитні та сучасні йому популярні видання, зокрема французькі, під час закордонних поїздок і походів. Дійсно, в Речі Посполитій середини XVII ст. книготоргівля західноєвропейськими друками ще тільки зароджувалася, тому значна їх кількість в Ляховецькому зібранні свідчить про безпосередні контакти бібліофіла з іноземними книготорговцями та видавцями. Однак інтерпретація їхнього надходження у зв'язку з перебуванням С.Я. Яблоновського за кордоном є лише припущенням, тому що архівні джерела, які б свідчили про це, відсутні.

Судячи з провенієнцій, бібліотека в Ляхівцях поповнювалася також виданнями, які раніше належали дворянам, переважно з військового середовища, та особам з найближчого оточення родини Яблоновських. Крім відомостей про джерела надходження до бібліотеки, ці примірники також є носіями інформації стосовно існування збірок бібліофілів XVII ст. Оскільки дарчі записи колишніх власників С.Я. Яблоновському на них відсутні, – встановити конкретні обставини їхнього надходження до зібрання проблематично, не виключено, що С.Я. Яблоновський використовував їх для читання і згодом не повернув власникам. Так, до складу бібліотеки надійшла низка стародруків у 8 томах із зібрання Симона Ігнатія Гутовського, шляхтича з Галиції, який у 90-х роках XVII ст. супроводжував гетьмана, а згодом – і його синів в їхніх подорожах. Ці видання – XVII ст., з них один палеотип – базельський друк 1539 р. трактату Тіта Лівія “Decades tres cum dimidia...” (Pal. 973)⁴⁵. Палеотип має шифр колекції “Regia V, 1695b”, який було надано в результаті переміщень, що відбувалися у книжковому сховищі Кременецького ліцею⁴⁶.

Інша група книжок Ляховецького зібрання – 6 томів – раніше належала Яну Михаїлу Коссовичу, черніховському мечнику, нобілітованому в 1662 р. У 1682–1688 рр. він був вихователем синів гетьмана і супроводжував їх у закордонних подорожах⁴⁷. Очевидно, в цей період – 80-і роки XVII ст. – книжки надійшли до збірки С.Я. Яблоновського. Всі видання Коссовича – італійські, німецькі, голландські – XVII ст. Їхня тематика: історія, риторика, італійська філологія, політика. Серед книжок, які належали вчителям синів та онуків С.Я. Яблоновського, є видання Вергіліо Мальвецці “Il ritratto del privato politico christiano” (Мілан, 1636), її колишнім власником був вихователь-кармеліт А. Остророг (Coll. Jabl. 1301). Можливо, що від

соратника по боротьбі з турками Анджея Потоцького, краківського каштеляна, коронного польного гетьмана, надійшло до С.Я. Яблоновського кельнське видання 1620 р. з його провенієнцією (Coll. Jabl. 406) (водночас зауважимо, що С.Я. Яблоновський був обраний краківським каштеляном одразу після А. Потоцького⁴⁸). Таким чином, зібрання частково укомплектовувалося книгами бібліофілів з оточення Яблоновського, які походили з Галичини, Волині, Подолії.

Зрозуміло, С.Я. Яблоновський використовував й інші шляхи комплектування. Книжки надходили в дар від авторів, які присвячували твори С.Я. Яблоновському і членам його сім'ї. Так, у зібранні зберігаються панегірики С.Ю. Бежановського "*Clava Martis Sarmatici bellis victoriis*" (Краків, 1693) (Coll. Jabl. 881s), А. Остропога "*Gemma Carmeli pretiosa...*" (Краків, 1674) (Coll. Jabl. 881i), Т. Рутки "*Defensio sanctae orthodoxae orientalis ecclesiae*" (Познань, 1678) (Coll. Jabl. 1160) з гравійованим шмуцтитолом – зображенням герба Яблоновських на окремому аркуші, виконаним львівським гравером Симоном Марчевським у 1680 р. Ляховецька бібліотека містила й видання, присвячені дружині С.Я. Яблоновського – Маріанні Казановській: переклад твору Я. Мерло "*Raj duszy chrzescijanskiej*" (Каліш, 1678) та єзуїта Рудзького "*Uspokojenie w Bogu ... Jablonowskiej hetmanowej koronnej*" (Львів, 1677).

Надходження певних видань до зібрання пов'язане з порідненням С.Я. Яблоновського з іншими магнатськими сім'ями через одруження дочок: Анни Катарини (1658–1727) з Рафалом Лещинським, коронним підскарбієм, ленчинським воєводою, та Ядвиги (1659–1692) з Яном Красинським, площьким воєводою. Завдяки цьому у зібранні були видання "*Urominek... Jana Bonawentury Krasinskiego i Jadwigi Jablonowskiej*" (s.l., s.a.) (Coll. Jabl. 881j) "*Alles Krasinius ... Stanislaum Bonifacium Krasinski*" (Краків, б.р.) (Coll. Jabl. 881z), "*Immortalitas Krasiniana ... Stanisl. Bonifatio Krasinski, palatini Ploc.*" (Варшава, 1700) (Coll. Jabl. 881vx), друк твору Франтішка Антонія Запольського "*Mensae secundae*" (Варшава, 1680) (Coll. Jabl. 881x), "*Pullus fortunae ducalibus*" (Варшава, 1680) (Coll. Jabl. 881w), а також "*Illustrissimo D. Raphaeli Leszynski, palatinus Caliss...*" (Каліш, б.р.) (Coll. Jabl. 881v).

Отже, підсумовуючи відомості щодо бібліофільства С.Я. Яблоновського, зазначимо, що його бібліотека, основи якої були закладені ще батьком Яном Станіславом, існувала вже в "доляховецький" період в одному з родинних маєтків (за джерелами – у 60-х роках XVII ст., але, вірогідно, первісні бібліотечні надходження походять ще з часів навчання); згодом, на початку 80-х років XVII ст., – знаходилася в

Ляховецькому замку. Формування бібліофільських уподобань С.Я. Яблоновського здійснювалося під певним впливом представників єзуїтської ідеології, європейської та польської наукової думки XVII ст. Матеріали зібрання використовувалися не лише власником, а й особами з близького оточення. Таким чином, зібрання у Ляхівцях було типовим для польського магнатства на рубежі XVII–XVIII ст., оскільки ним були закладені традиції родового бібліофільства й колекціонування, які розвивалися в наступних поколіннях Яблоновських.

¹ Nowak T. Jabłonowski Stanisław Jan // Polski Słownik Biograficzny.– Warszawa ; Kraków, 1962–1964. – Т. 10/2. – З. 45. – С. 232–239. – (Далі – PSB).

² Wagner M. Stanisław Jabłonowski (1634–1702). Polityk i dowódca. – Siedlce, 1997. – Cz. 1. – S. 36.

³ Targosz K. Jana III Sobieskiego nauki i peregrinacje. – Wrocław, 1985. – S. 34–36.

⁴ Wagner M. Stanisław Jabłonowski. – S. 37.

⁵ Й. Янсоній вихваляв його в поезіях “Maiestas utriusque politicae ad Tribunal Regni deputationum gentilitiis effigiata ceris humillimo submissionis obsequio adoratur” (Люблін, 1643); *Estreicher K. Bibliografia polska.* – Kraków, 1901. – Т. 18. – С. 468–469.

⁶ За даними PSB, він навчався у Празі в університеті, однак М. Вагнер критично ставить до перебування С.Я. Яблоновського там, що видається нам цілком достовірним: *Wagner M. Stanisław Jabłonowski.* – S. 37.

⁷ *Wagner M. Stanisław Jabłonowski.* – S. 38.

⁸ *Jonsac P., de. Histoire de Stanislas Jablonowski.* – Leipsic, 1774. – Т. 1–4. – Т. 1. – 186 р.; Т. 2. – 206 р.; Т. 3. – 182 р.; Т. 4. – 100 р.

⁹ Бібліотека Варшавського університету: mikr. 7210, Rps. B. U. V. D. zas. 92, р. 48–50 зв.

¹⁰ Бібліотека Чарториських, Краків: Rp. 1162, р. 633.

¹¹ Бібліотека Варшавського університету: mikr. 7210, Rps. B. U. V. D. zas. 92, к.48 зв.

¹² *Ibid*, к. 50.

¹³ *Ibid*, к. 49.

¹⁴ Бібліотека Чарториських, Краків: Rp. 1162, р. 633.

¹⁵ Франсуа де Ламот ле-Вайє (1588–1672) – представник скептичної традиції у французькій філософії, знавець історії, географії, літератури, придворний вихователь вищої аристократії та монарших осіб (Ламот ле-Вайє // *Энциклопедический словарь / Брокгауз и Ефрон.* – СПб., 1896. – Т. 33. – С. 302.

¹⁶ Mikr. 7210, Rps. B. U. V. D. zas. 92, к.50 зв. – Другу рекомендовану С.Я. Яблоновським книжку “*Secrete ad Curisionis*” атрибуувати, на жаль, не вдалося.

¹⁷ Mikr. 7210, Rps. B. U. V. D. zas. 92, к. 49 зв.

¹⁸ *Czapliński W, Długosz J. Zycie codzienne magnaterii polskiej w XVII wieku.* – Warszawa, 1976. — S. 26; *Targosz K. Jana III Sobieskiego nauki i peregrinacje.* – S. 190.

¹⁹ Головний архів давніх актів у Варшаві: Archiwum Główny Akt Dawnych (Далі – AGAD); Archiwum Zamojskich (Далі – AZ), n.1380, S. 163–164.

²⁰ *Nowak T. Jabłonowski Stanisław Jan // PSB.* – Т. 10/2. – Z.45. – S. 232–239.

²¹ *Jabłonowscy h. Prus III // Boniecki A. Herbarz polski.* – Т.8. – S. 108; раніше – містечко Ляхівці Острозького повіту Волинського воєводства, нині – с. Білогір'я Білогірського р-ну Хмельницької обл. З цього приводу див: *Lachowce // Słownik geograficzny królestwa polskiego.* – Warszawa, 1884. – Т. 5. – S. 53–54; *Історія міст і сіл Української РСР: Хмельницька область.* – К., 1971. – С. 93–102.

²² *Jabłonowscy // Encyklopedia wiedzy o książce.* – Wrocław etc., 1971. – К. 1041.

²³ *Nowak T. Jabłonowski Stanisław Jan // PSB.* – Т. 10/2, z. 45. – S. 232.

²⁴ *Zatęski S. Oo. Jezuici we Lwowie.* – Lwów, 1880. – S. 26, 10. За даними рукопису Ю.О. Яблоновського “Raptularz opisu domu”, Станіслав Ян був фундатором колегіуму у Львові: В. Cz. 1162, k. 36.

²⁵ PSB. – Wrocław etc., 1991. – Т. 33/2, z. 137. – S. 203–204.

²⁶ PSB. – Kraków, 1936. – Т. 2. – S. 91–93.

²⁷ *Dobrzyńska J. Drukarnie Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1674–1783 // Z. naukowe Uniw. Jagiellońskiego.* – 1975. – [Т.] 405: *Prace historyczne*, z. 53. – S. 168–169.

²⁸ PSB. – Wrocław etc., 1971. – Т. 16. – S. 351–352.

²⁹ *Wielkopolscy Ostrorogowie / Opr. W. Dworzaczek, Jo. Dworzaczka, J. Dziegielewska i in.* – Ostroróg, 1998. – S. 147.

³⁰ *Pidtyczak-Majerowicz M. Biblioteki i bibliotekarstwo zakonne na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej w XVII–XVIII wieku.* – Wrocław, 1996. – S.78. – (Ser. Acta universitatis Wratislaviensis; N1815: Bibliotekoznawstwo).

³¹ *Tazbir K. Jan III Sobieski mecenas.* – Olsztyn, 1983. – S. 164.

³² AGAD, AZ, rkps. 1380.

³³ *Targosz K. Polscy korespondenci Atanazego Kirchera i ich wkład w jego dzieło naukowe // Studia i materiały z dziejów nauki polskiej. Ser. A.* – 1968. – Z. 12. – S. 117–136.

³⁴ Ibid. – S. 125.

³⁵ Зауважимо, що половина з них у XVIII ст. за часів онука – Юзефа Олександра надійшла до бібліотеки у складі збірки Д. Сальтена, завдяки чому з'явилися дублети.

³⁶ Зберігається у Бібліотеці Народовій у Варшаві: “*Eruditorum polonorum ad Athanasium Kircherum litterae ex authographis Coll[egii] Romani de scriptae*”: Rps. BN BOZ 1362, t. X., k. 9 zv.–10; mf. 26115.

³⁷ Відомо, що переїзд разом з книжками з однієї резиденції до іншої практикували його нащадки – син Ян Станіслав та онук Юзеф Олександр Яблоновські.

³⁸ Далі вказані – римськими цифрами – том каталогу ФС. Віцлебена, – арабськими – сторінка, де зафіксована бібліографічна позиція .

³⁹ *Witzleben F.S.* Bibliotheca Jablonoviana. – Lipsiae, 1755. – Vol.1 – P. 31, 158, 163; Vol. 2. – P. 72; Vol. 3. – P. 258.

⁴⁰ AGAD, Archiwum Publiczne Potockich, № 163, t.1, к. 253; AZ 1380, к. 302.

⁴¹ *Gronśka M.* Exlibrisy: Wiadomości zebrane dla kolekcjonerów. – Warszawa, 1992. – S. 29.

⁴² ЦДІАК України, ф. 710, оп. 3, № 327, арк. 15.

⁴³ Ін-т укр. книги НБУВ, відділ стародруків та рідкісних видань. – P. 2087–2089; Coll. Jabl. 175.

⁴⁴ Примірник зберігається в Бібліотеці Варшавського університету. – BUW, S.d. 612.197.

⁴⁵ Опис див. *Каталог* палеотипов / Сост. М.А. Шамрай. – К., 1995. – С. 258, № 1344.

⁴⁶ ІР НБУВ, ф. I, № 6418а, арк. 132–138 зв.

⁴⁷ *Wagner M.* Dwór hetmana Stanisława Jabłonowskiego w końcu XVII wieku. // *Zeszyty naukowe wyżej szkoły rolniczo-pedagogicznej w Śiedlcach.* – Śiedlcy, 1996. – N 45. – S.31, z. 2. – (Seria: Nauki humanistyczne. Historia).

⁴⁸ *Sarniecki K.* Pamiętniki z czasów Jana Sobieskiego./ Oprac. J. Woliński. – Wrocław, 1958. – S. 50.